

# DE REFORMATIE

## WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:  
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:  
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes  
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.  
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.  
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Groei. — Uit de Schrift: Dorsten. (Openb. 21:6). — Kerkelijk Leven: „De Welker” over onze cultuurfilosofie!! — Lit. en Kunst: De biographie in romanvorm. IV. — Uit de Historie: Kerkelijke Zending. — Opvoeding en Onderwijs: Het Rapport inzake het Leerboek voor de Catechisatie. III. — Zending en Evangelisatie: Evangelisatie onder de hoogere standen. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

## HOOFDARTIKEL

### Groei.

Het nadere onderzoek en de bredere bespreking van den twijfel en zijn bestrijding, mogen ons niet zoo lang ophouden, dat wij ten slotte ook niet een — zij het ook vluchtigen — blik op den normalen groei werpen.

Niet, dat het mijn bedoeling is, een gedetailleerde beschrijving te geven van de meer regelmatige ontplooiing en ontwikkeling van het geestelijke leven der bondskinderen. Want lo. zijn hiervoor, voorzover mij althans bekend is, door ons gereformeerden nog te weinig bouwstoffen bijeen verzameld. En 2o. zou zulk een beschrijving, indien ze al geboden kon worden, slechts betrekkelijke waarde voor ons hebben. Meer dan de vraag, hoe het is en toegaat, interesseert ons deze andere, hoe het moet wezen en behoort te verlopen. De normatieve methode heeft voor ons altijd den voorrang boven de descriptieve. Daarom zal in dit slotartikel getracht worden, enkele wenken te geven, die waarschuwen willen voor gevaren, waardoor — mede blijkens de ervaring — een gezonde en krachtige ontwikkeling van het leven des geloofs wordt bedreigd.

En dan zij allereerst opgemerkt, dat wij uit moeten gaan van het nuchtere feit, dat er tusschen kindergeloof en jeugdgeloof eenzijdig is dat van volwassenen aan den anderen kant geen wezenlijk onderscheid bestaat. Ook om deze reden zijn de zoogenaamde jeugddiensten te verwerpen, omdat zij de gedachte voeden, alsof het geloof van jonge menschen iets totaal verschillends zou wezen van dat der ouden, en alsof het in hun religieuze leven om gansch andere dingen zou dan in dat der laatsten. Terwijl toch in de werkelijkheid 't tegendeel het geval is. 't Is bij allen dezelfde zonde, dezelfde strijd, hetzelfde geloof, en ook voor allen dezelfde genade. Jonge menschen moeten precies hetzelfde als wij allen leeren. Ook zij moeten als hun eenigen troost leeren belijden, dat zij met lichaam en ziel, in leven en sterven het eigendom van Jezus zijn. En zij moeten dit ook op dezelfde wijze als wij allen leeren, namelijk doordat zij weten gaan, hoe groot hun zonde en ellende zijn, en hoe zij Gode voor zulk een verlossing zullen dankbaar wezen. Ook zij moeten dus ingroeien in de drie stukken van ellende, verlossing en dankbaarheid.

Maar — en dit is mijn tweede opmerking — dan behooren deze drie voor hen, evengoed als voor de anderen, op het innigste saamgehouden te worden. Niet klaar genoeg kan het telkens voorgesteld, dat ellende, verlossing en dankbaarheid, de drie elementen zijn, waaruit het ééne en zelfde leven altoos en overal is saamgesteld, zóó, dat deze drie elkander geheel doordringen en het ééne zonder het andere niet bestaandbaar is.

En niet alleen moet dit telkens aldus voorgesteld worden, maar ook onze leiding en behandeling van de zielen moet van deze werkelijkheid geheel doordrongen zijn. Niet de minste scheiding mag hier binnendringen. En met name moeten wij ons hoeden voor de fout, alsof de historische en logische orde ook de orde zou zijn, waarin de dingen tot onze kennis komen. Omdat eerst de zonde heeft plaats gehad en na de zonde de genade Gods zich openbaarde, daarom is het nog niet zóó, dat ook onze kennis van de zonde aan die der verlossing

voorafgaat. Wie den Katechismus goed gelezen heeft, zal dit nooit in hem gevonden hebben. En wat meer zegt, de bijbel zelf doet reeksen van voorbeelden aan de hand, die beslist den vaak-gepoederden regel weerspreken, alsof de mensch eerst zijn zonden moet leeren kennen, eer dat hij tot den Heere Jezus kan gaan.

Wanneer ik nu toch de drie genoemde stukken elk afzonderlijk even langs ga, doe ik dit dan ook met de herhaalde en nadrukkelijke verklaring, dat ik nu onderscheid, wat in de werkelijkheid van het leven toch niet te scheiden is en ook niet mag gescheiden.

Wat het stuk der ellende aangaat — dit schijnen jonge menschen het gemakkelijkst te leeren. Ze zijn ook in hun pessimistische periode. Zij zien alles nog meest met kritische en veroordeelende oogen aan. Hun ideaal hebben ze noch buiten zich noch in zichzelf gevonden. Bovendien wekt het ontwakende sexuele leven vaak allerlei gevoelens van angst en vrees, van lusteloosheid en gedruktheid. Doch juist deze jeugd-eigenaardigheid maakt het noodzakelijk, dat de lijnen des te scherper getrokken worden. Want melancholie is nog geen zonde-droefheid. Psychische depressie geen verslagenheid van geest. Teleurstelling geen berouw, en ontevredenheid over het niet bereikt hebben van het ideaal nog geen schuldbesef. Voorts moet ook gewaakt dat het schuldbesef zich niet beperke tot één zonde, en dan vooral tot die tegen het zevende gebod; maar moet gearbeid, dat het zich uitbreide in verband met al de geboden der goddelijke wet. En vooral moet dit alles vanuit het verbond geleerd en doorleefd en beleiden worden. De droefheid moet wezen een droefheid naar God, dus een droefheid, die past bij God en die is naar of overeenkomstig de openbaring, waarmede Hij zichzelf heeft bekend gemaakt. En God heeft Zich toch nooit geopenbaard buiten den Christus? Zoowel iedere openbaring van Hem afzonderlijk als de openbaring in haar geheel dragen een christologisch karakter. Niemand kan recht en zuiver zich van zijn zonden bewust worden, als hij niet eerst Jezus gezien heeft. Wij klimmen niet uit de kennis onzer zonden tot den Christus op, maar wij dalen uit de kennis van Hem tot die onzer ellende af. In de geloovige aanschouwing van Zijn kruis breekt zoowel de kennis aangaande onszelf als die aangaande Gods genade voor ons open. Zijn wij op een andere manier bedroefd en verslagen, dan is het te vreezen, dat onze droefheid, zooals Paulus gepredikt heeft, geen christelijke droefheid, maar een wereldsche en een heidensche is.<sup>1)</sup>

En zoo blijkt reeds hier, dat de kennis der ellende door die der verlossing ligt heengewezen, en omgekeerd. Dit tweede stuk geeft vaak meer moeite. Bij allen, maar vooral bij jonge menschen, moet er op aangedrongen, dat zij de vragen hieromtrent niet aan zichzelf oplossen, maar aan wat buiten hen gelegen is, aan de beloften des Heeren en het kruis van den Heere Jezus. Zij loopen gevaar om, zooals wijlen Dr J. van Andel opmerkt, te vragen of ze wel mensch zijn, omdat ze geen man zijn.<sup>2)</sup> En deze vraag is dan alleen afdoende te beantwoorden, wanneer het zoogenaamde objectieve in zijn meest scherpen vorm voor hen wordt geplaatst. Precies zooals de Heere Jezus zelf gedaan heeft, die de hoofdbeslissing liet vallen, niet op de kwestie: wat denkt ge van uzelf, maar: wat dunkt u van den Christus, Wiens Zoon is Hij?

En dit moet ook geschieden als afwijkingen in het sexuele leven zich hebben voorgedaan. Dan komt het voor dat in het jeugdige hart zich de gedachte vastzet, dat men dingen gedaan heeft, die nooit vergeven kunnen worden en men de zonde tegen den Heiligen Geest bedreef. En zeker, dan moet de zonde bestraft. Dan moet ernstig aangedrongen om met dit kwaad en met elk ander te breken. Dan moet gevraagd, dat men voor de zonde bij God schuldbelijdenis zal doen en vergeving vragen. Maar dan moet niet minder verstaan

worden, dat dit gebod nooit recht zal oprijzen uit de ziel, wanneer niet eerst de heerlijkheid van het verbond der genade is ontsloten en wij uiteengezet hebben, hoe waar het is, dat als wij somtijds uit zwakheid in zonde vallen, wij niet in de zonde mogen blijven liggen, maar ook niet aan Gods genade behoeven te twifelen, overmits de doop een zegel en onwettigbaar getuigenis is, dat wij een eeuwig verbond met God hebben.

Bij de leiding van het geloof der jongeren mogen wij verder niet vergeten, dat zij ook in religieuze aangelegenheden voorliefde hebben tot heldenverering. Wij moeten de openbaring Gods voor hen daarom niet abstraheren, maar hun die overleveren, even concreet en levend als God ze ons geschonken heeft. Het is ook uit zielkundig oogpunt in betrekking met de jeugdigen, van groote betekenis, dat God ons Zijn heil heeft gegeven in een Heiland en dat onze zaligheid de Zaligmaker zelf is. Hem moeten wij dus in Zijn alles te boven gaande offerande schilderen; en dit doende hebben wij tegelijk dit voordeel, dat ook aan het jonge geloof een vaste grond onder de voeten wordt geschoven. Tegen den Christus, zooals Hij ons in het evangelie tegentreedt, mogen wij niet neen zeggen; doch aan Hem moeten wij ons overgeven, omdat Hij nu eenmaal is, die Hij is.

Eindelijk ligt door de ellende en de verlossing ook de dankbaarheid heengewezen. Ook hier moeten wij waken voor eenzijdigheid en andere gevaren. Aan den eenen kant prikkelen men de jonge menschen niet tot te groote activiteit. De jeugd is nu eenmaal niet de tijd om zooveel mogelijk in het rijk Gods te doen. „Daargelaten, of hij (de jeugdige christen) er gaven voor heeft, wat in de meeste gevallen betwijfeld mag worden, is het de vraag of het deelnemen aan allerlei christelijke werkzaamheden zijn geestelijk leven bevordert. Die vraag moet ontkennend beantwoord. In de jeugd behoort het fundament van het gebouw gelegd. Vandaar is het den jeugdigen christen geraten, om zich minder met anderen en meer met zichzelf bezig te houden. Hij sterke zich in de afzondering, door gebed en overpeinzing, zij leerling, geen leeraar, hoore, zie, zwijge”.<sup>3)</sup>

Doch anderzijds mag het dankbaarheidsbetoon ook bij den jongen bondeling niet ontbreken. Ook hij leere, dat de echtheid van het geloof allereerst zich niet in het gemoed, maar in den wil, dus in de bekeering en de goede werken manifesteert. En zijn goede werken moeten vooral deze wezen, dat hij tegen zichzelf en zijn zonden strijdt, dat hij zijn ouders gehoorzaam is, en dat hij ook in de andere verhoudingen waarin hij geplaatst is, leeft overeenkomstig de geboden Gods.

Daarbij leze hij getrouw zijn bijbel, volharde hij in het gebed en gebruike hij ook regelmatig den dienst des Woords en der Sacramenten. Oze jeugd gewonne zich, om vroeger dan thans over het algemeen het geval is, belijdenis te doen en ten Avondmaal te gaan. De leeftijd van 17 of 18 jaar is zeker niet te vroeg genomen. Het Avondmaal is ons toch gegeven niet om het moeilijker, doch om het makkelijker te maken en om ons juist in de zwakheden en slingeren van ons geloof en in de onvolkomenheden van ons leven te hulp te komen. Er mag rechtmatig verwacht worden, dat vele jeugdkrisis gemakkelijker verlopen zou, indien door hen ook reeds in deze jaren ernstig en regelmatig het Avondmaal werd gebruikt.

Hoe het dan verder toegaat, kan ik u niet zeggen. De eigenlijke ontwikkeling onttrekt zich aan onze beschrijving. Maar er ontkiemt en groeit iets van binnen. De bloesem zet zich tot knop en de knop vouwt zich open in de bloem. Heel die wondere wereld van den bijbel, met het kruis van Christus in het middelpunt, roept een eigen geloof en liefde en stem in ons wakker. Gij zegt misschien dezelfde woorden als alle andere kerkleden, en toch zegt ge iets anders, omdat die zelfde bijbel en dat zelfde kruis en diezelfde Christus en diezelfde God voor u iets zijn, wat ze voor de anderen niet zijn.

<sup>1)</sup> 't Zij mij veroorloofd hierbij nog eens in herinnering te brengen wat ik schreef in De Reformatie van 14 en 21 November 1930.

<sup>2)</sup> Pastorale brieven, 34.

<sup>3)</sup> Idem, 35.

geldoorn.  
te Ommeren.  
neuff van Velsen  
te De Bilt.

lige Langerak: Cant  
te Scheveningen  
maar te Idsegahuizen

3:11.  
st. Tekst: Jes. 40:9  
2 Cor. 1:24  
alm 119:49 en 50.  
2 Cor. 12:9a.

r. 13:8.

men, 61 jaar.

n Zwart zijn 40-jarig  
Jan Zwart, die mede  
slom een groote ver-  
angstelling ontbreken  
h een eere-comité ge-  
urgemeester van Am-  
; Prof. Dr A. H. de  
; voorzitter N.C.R.V.  
r, Rotterdam; Dr G.  
nset, Cor Kint, Fred  
Zimmerman te An-  
dond, J. G. Meijer  
Ds W. J. Kooiman  
K. Schilder, Rotter-  
Ds M. J. C. Visser  
; J. IJserindhuysen

Ds W. F. ten Rouwe-  
secretaris, de Clerqst-  
penningmeester, Ge-  
eider van den Omroep

chtingen; het postgim-  
em. Giro Amsterdam

## KBOEKJES

swaliteit, met zwaar  
in omslag, 24 bl. dik.  
f 28 lijnen. Per 100  
huis slechts f4.50.  
ischt monster op  
aanvraag.

ekhandel  
TERMS, Doesburg

## DE DOODEN, DIE HEERE STERVEN

met harmonium-  
piano-begeleiding.

Prijs f 0.40.

aar bij den Boek-  
s bij de Uitgevers  
AAN & LE COINTRE.  
GOES.

## ie-indeeling ksplitsing

over den toestand en  
komst der Kerk  
grooten steden

boek

## LINDEBOOM

Gesf. Kerk te Amsterdam

rijs f 0.35.

Uitgevers:

& LE COINTRE - GOES.

## NS INGELSE

de uit het geweten  
in op Walcheren  
streeks 1780

r A. JANSE

School Biggkerke.

rijs f 0.60

weede druk

ar bij den Boek-

s bij de Uitgevers

& le Cointre, Goes

Dat voor u alleene kan ik uitteraard niet omschrijven. Dat moet ge zelf gaan zoeken en vinden. Maar zoo moet het ook bij u tot de belijdenis komen: Mijn eenige troost in leven en sterven is, dat ik — en hier sta ik dan ook — met lichaam — dit lichaam van mij —, en met ziel — deze speciale ziel, die van mij en van niemand anders is —, mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus eigen ben, die met Zijn dierbaar bloed niet slechts voor de zonde in 't algemeen, maar voor al mijn zonden, voor al de zonden die ik en niemand anders, gedaan heb, volkomen betaald en mij uit alle heerschappij des duivels verlost heeft. Het klassieke van de kerk geworden tot het eigene en persoonlijke van ons!

Maar zonder gebed zal dit niet geschieden. Daarom daarover nog een enkel ding meer in een afzonderlijke artikelenreeks D.V. na het zomer-reces.

E. D. KRAAN.



### Dorsten.

Ik zal den dorstigen geven uit de fontein van het water des levens om niet. Openb. 21:6.

Dorsten! Wat dat is?

Vraag het den Oosterling, die, onder brandend heete zomestraten, zijn hope op water aan den avond van een gloeienden dag ziet vervliegen, een fata morgana — een bedriegelijk beeld der fantasie!

Vraag het den gewonden op het slagveld — hun tong kleeft aan het gehemelte, hun lippen barsten, hun aderen kloppen van koortsverhitting en hun harte smacht — naar water — maar er is geen!

Dorsten is zwaar lichaamslijden.

En er zijn oogenblikken in het menschenleven geweest, waarin men gaarne iederen droppel water met goud zou hebben betaald.

Van dorst is menig schipbreukeling krankzinnig geworden, en om een enkelen dronk waters hebben koning Davids helden hun leven gewaagd, opdat hun koning niet dorsten zou!

Maar dorsten kan ook zwaar zielelijden zijn.

Als daar brandt een onuitblusschelijke gloed, de dorst naar goud, naar eer of macht of glorie of weelde en zonde, o, dan mag het lichaam in goede conditie zijn, maar de ziel wordt verleerd door een kracht, die haar verblindt.

En zeker, sommigen hebben gedronken van die bronnen en zijn verzadigd geweest voor een oogenblik, doch, om straks met te sterker lust bevangen, opnieuw hun zielsbegeeren uit te strekken naar meerder verzadiging van wat niet verzadigen kan.

Zelfs indien die dorst gestild is, voor een wijle, hij keert weder, en deze dorstigen gaan smachtend de eeuwigheid in, maar om dan ook te ervaren, wat de rijke man ervoer in de plaats, waar weening is en knersing der tanden!

De tong van dorst gekloofd!

Maar er is nog een dorst, Gode zij dank.

De dorst gekend door Gods beminden.

Want die zeggen iets, in meer of minder mate, van wat het zeggen wil, als David uitroept: mijne ziele dorst naar God, naar den levenden God!

Dat is de dorst naar gemeenschap met den Heere; naar genade en zaligheid, naar schuldverzoening en vergeving.

Dat is de dorst naar eeuwig heil en leven in het licht van de Godstad!

En voor dezulken schreef Jesaja in zijn Troost-boek: o, alle gij dorstigen, komt tot de wateren. En gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja komt, koopt zonder prijs en zonder geld, wijn en melk.

Voor een zoodanige sprak Jezus bij de Jacobsbron, en bracht haar in verrukking door te spreken van het levende water, en van het niet meer dorsten in der eeuwigheid, van wie daarvan had gedronken.

En omtrent dezen hoorde nu ook Johannes zeggen in het tekstwoord: „Ik zal den dorstigen geven uit de fontein van het water des levens om niet!”

Er is een dorst, die geslcht kan worden bij de fontein, in Christus ontsloten, en die nooit op houdt te vloeien!

Zoo uw ziel door genade verlangt naar schuldvergeving; naar bevrijding van de macht des doods, der hel; indien uw hart leerde smeeken om verzadigd te worden met 's Heeren gunst, om in Zijn gemeenschap en in die alleen te leven en te wandelen, o dan is er bevrediging!

Om niet!

Om uw leven krijgt gij het niet.

Om uw geld koopt gij het niet.

En uw dienste tijt niet mee.

Maar, zoo gij geleerd hebt uw valschen adelbrief, die u goed noemt en edel en onschuldig, te verscheuren, en die in te ruilen voor den vrijbrief, die geschreven is met Christus' bloed, dan wil God uw dorst lesschen om niet!

Wonder woord! Om niet!

Versta het goed!

Het is, omdat Christus eenmaal van dorst ver-smachtte in uw plaats!

En u bracht bij de bron.

En drinken leerde.

En dien anderen dorst verdreef.

Om u allengs almeer te doen kennen dat vragen naar Hem; dat zoeken naar de dingen, die boven zijn; dat begeeren van wat Hij als een erfenis weg-legde voor Zijn duurgekochte Gemeente.

Mijn lezer: ieder mensch kent dorst. Heeft be-geerte.

Is uw begeervermogen reeds geleid in de goede baan?

Heeft God u reeds die gunst bewezen, dat gij niet meer grijpt naar het zienlijke en het zin-ne-lijke als het voornaamste, dat gij verlangt, opdat uw hart ermee vervuld zoude zijn?

Als in de prediking en in de lezing van het Woord de zilveren toon van het water des levens, dat vloeit uit Christus, gehoord wordt, gaat uw hart dan open? En ontwaakt dan uw begeerte om daarvan te drinken, niet, zooals altoos op aarde, bij wijle, maar eeuwig en onverstoord?

O, dan mag deze belofte u een vertroosting zijn.

Voorwaar, dan zijt gij gelukkig.

Dan mag veel ontbreken, dan moogt ge veel anders wenschen — één ding is gewis: wie hier zoo leerde dorsten, die wordt eeuwig verzadigd!

Wie hier leerde bidden, wordt straks een zanger van Gods gunstbewijzen.

En wie op aarde in het korte leven mocht vragen om levend water — die komt niet bedrogen uit.

Die hoort dit profetisch woord.

En beluistert in deze Godsspraak uit het gewijde Boek denzelfden toon, die eenmaal Jezus deed hooren: Zoo iemand dorst, die come tot Mij! En drinke! Om niet!

A.

D.



### „De Wekker” over onze cultuurfilosofie!

In het jongste nummer van „De Wekker” bespreekt één der redacteurs (S. te A.) den roep om vereeniging tusschen de Geref. Kerken en de Chr. Geref. Kerk.

Diegenen, die van den aanvang hebben geweten, dat deze „roep” aan gene zijde van het „water, dat veel te diep”.... schijnt, geen gereede instemming vinden zou, worden hier achteraf in het gelijk gesteld. Natuurlijk is dat niet een reden, om de ingediende voorstellen (van welke er één precies uitdrukt, wat ons blad heeft ge-loord, van harte te kunnen toejuichen) van de baan te schuiven. Integendeel: de scheuring, die nu eindelijk in het centrum der belangstelling is komen te staan, moet daarin blijven staan; en daarom is het goed, dat ieder na kan gaan, aan welke zijde de wil tot vereenigen ligt, en aan welken kant hij eventueel ontbreken mocht. Waar de argumenten gevraagd, en waar ze eventueel mochten geweigerd of in den nevel gelaten worden mochten.

Merkwaardig is, dat de bovengemelde re-dacteur van „De Wekker” zich beroept op Prof. Visscher. Deze heeft zich ook met deze aan-gelegenheid bemoeid, en heeft geconstateerd, dat „het Hervormd Gereformeerde volksdeel veel dichter bij de Chr. Geref. Kerk staat, dan bij de Geref. Kerken, waarin een neo-calvinistische cultuur-philosophie zoover afstaat van den eenvoud der gereformeerde va-deren.

Zie, zoo.

Hier vallen al dadelijk enkele dingen op.

a) Onlang zei Ds v. Grieken: er zijn vier pun-ten, die tusschen de Geref. Kerken en de Chr. Geref. Kerk verschil maken; deze vier punten vragen oplossing. „De Wekker” (zelfde redacteur) schreef toen: zoo is het; deze Herv. predikant brengt nu precies onder woorden, wat mijn Chr. Geref. hoofd zoo al denkt. Als deze vier punten, zoo schreef hij verder, inderdaad eens opgelost mogen worden, dan is het pad vrijwel ge-effend. Toen kwam de geref. pers, en merkte op: die vier punten, nu ja, dat is zoo moeilijk niet. We zullen niet herhalen, wat van verscheiden zijden opgemerkt werd, ten bewijze, dat die vier punten eigenlijk heelemaal geen reële verschil-punten waren. Maar we wijzen er wel op, dat nu de wind ineens weer uit een ander hoek waait. Thans blijkt: ook al zou-den de vier punten tot volle bevrediging van den „Wekker”-redacteur op-gelost zijn, en ook al zouden wij dan hem houden bij zijn woord, volgens hetwelk het dan zowat in orde zou zijn, dan zouden we nog niet wezenlijk gevorderd zijn. Want nu heet het: pardon, bij u zit een cultuur-philosophie. En dan nog wel een neo-calvinistische.... en daar zijn we zoo nog maar niet klaar mee, vrienden! Het water is vanwege die cultuur-philosophie nog

veel te diep. Vél te diep. Ik „Wekker”-redac-teur heb wel ach en wee geroepen tegen wie (zover dat onder ons in aanmerking komt) geen eenheidsbeweging steunen wilde, en ik heb mij wel om zekere eenheids-gedachten tegenover mijn sy-node gesteld, en ik heb wel een Calvinistenbond helpen oprichten, met Dr Ubbink, en met Ds J. C. Aalders en Prof. Dr Z. W. Sneller beiden behorende tot het z.g. Hersteld Verband). Maar op 't oogenblik heb ik toch weer last van die cultuurphilosophie. Ten minste inzake de Geref. Kerken. Ik heb dat wel niet gezegd tegen de Geref. leden van den Calvinistenbond, maar toch; beter laat dan nooit. Want o, die cultuurphiloso-fie! Daar heeft een professor in Leiden zoo heelemaal geen last van. Maar b.v. het moderamen eener Gereformeerde synode véél.

b) Nu al voor de tweede maal moet een her-vormd christen den chr. geref. leider ver-tellen, wat er eigenlijk in den weg zit tegen het ongedaan maken in 1934 van 1892.

c) Noch wat onder a), noch wat onder b) ge-zegd werd geeft den indruk van doelbewuste lei-ding, van een voor God met een eed van: ik-kan-niet-anders, afstevnen op een wélgekozen doel in wélbepaalde koers.

d) Ook thans verschuilt men zich achter schimmen en schimmigheden, want over die cultuurphilosophie kunnen we praten ad kalendas graecas, zonder dat we het er zoo on-geveer over eens zullen zijn, wat nu eigenlijk cultuur-filosofie is, laat staan dan wel calvinis-tische of neo-calvinistische.

e) Ook nu wordt weer de overeenstemming in belijdenis gladweg genegeerd, en wil men als basis van samenleving een ik-weet-niet-wat ge-importeerd zien, dat met de belijdenis niets te maken heeft, maar hier op een dwaze, volkslüm-liche wijze vaagjes voor de in raadselen kun-digen wordt „aangeduid” door de tegenstel-ling te maken van „neo-calvinistische cultuurfilo-sofie” tegenover „eenvoud der vaderen”. Maar men wacht zich er wel voor, precies te zeggen, wat men ermee bedoelt. Waar zit (zoo vragen wij onnoozel) die cultuurfilo-sofie? Vast niet in de zusters, de broeders, die ik Zondagmorgen en -avond voor me in de kerk had, grosso modo. Misschien zijn er in de Gere-formeerde Kerken zoo eens enkelen, die binnen een kwartier zouden kunnen zeggen, wat cultuur-filosofie is, en hoe zij in groote lijnen erover denken. Maar zijn die enkelen de Kerk? En als zij het waren, welnu, dan geef ik prof. Visscher op zijn briefje, dat die enkelen zich van het syncretisme verder af houden, dan deze het deed in zijn boek over het Pa-radysprobleem, dat zij ook veel en veel strenger in hun afwijzing van het heidendom en van de humanistische vrijheidsfilosofie staan, dan de Heer Prof. Dr Hugo Visscher, die in zijn boek over De Schepping de geesten van het gereformeer-de denken afvoert, door de syncretistische wijs-heid op te disschen, volgens welke „elke” (!) „grote denker te vergelijken is met de zwaan, die vol-gens Diogenes Laërtius in zijne biographie van Plato, Socrates in zijn droom klapwiekend zag opvaren naar de diepten des hemels onder het aanheffen van een heerlijken jubelzang, toen Plato de eerste maal tot hem kwam”. Kijk, we zouden hier Prof. V. haast persoonlijk gaan aanspreken, we zouden dus háást zeggen: kijk, Professor Dr Hugo Visscher, van dergelijke ongereformeerde waardeeringsoordeelen zijn wij, gereformeerden, op 't oogenblik juist hard bezig, elkaar af te schrik-ken; wij hebben onder ons er inderdaad een paar, die over cultuurfilosofie kunnen meepra-ten, in Kampen, en in Amsterdam, maar die laten duidelijk genoeg uitkomen, dat zij er geen steek van moeten hebben, wanneer U voor Uw her-vormd-gereformeerde volk, nu eens niet op een preekstoel, maar in een geleerd boek te verkon-digen staat, dat „elke” (!) wijsgeer, tot welke (!) strooming hij ook behoorde,.... het algemeen mensche-lijke.... op den voorgrond brengt” (al is het dan ook, volgens U, „op beperkte, eenzijdige wijze”). Want wij gelooven niet aan dat „algemeen menschelijke”. Wij gelooven, en doen daarin de „vaderen en hun eenvoud” (!) weer spreken, dat wie niet over God de waarheid heeft, ook over den „mensch” onwaarheid spreekt; en dat „alge-meen-menschelijke” van U, nu, dat ruikt ons. Pro-fessor, teveel naar een heidensch-humanistische cultuurfilosofie. En als U het hebt over Uw be-wering, dat „in elke (!) school.... een be-paald eigenaardig licht over de we-reld opgaat”, nu, dan moogt U honderdmaal erbij zeggen, gelijk U doet, dat dat „licht” in „elke” (!) school „slechts een bepaald eigenaardig licht” is, maar die paar menschen onder ons, die van filosofie verstand hebben, moeten dan al weer van Uw napraten van humanistische en liberale cultuurfilosofen niets, niets hebben. Zij hebben nog den mood, den smaad om, van som-migen van Uw aan openbare universiteiten wer-kende collega's te verdragen, door te beweren, dat er vele scholen zijn, die heelemaal geen licht, maar enkel maar duisternis heb-ben gebracht in de wereld. En als U dan, hooggeleerde Visscher, Uw gereformerd-hervorm-

de volke  
zover  
het fant  
dan vra  
des hart  
A. of de  
de geze  
D. of n  
hm, in  
netjes,  
maar a  
Wisse  
meerde  
een zo  
zou wil  
Dr Hu  
het dru  
— het  
len, die  
„op e  
tolkei  
„van  
ning  
„te ke  
vanweg  
persoon  
ons te  
toe doo  
derden  
vertelle  
Herv.  
het hu  
hij een  
die cry  
die bij  
preek  
gemeek  
dadelij  
dig zoo  
Prof. I  
wat hi  
dat gel  
name  
netjes  
stukke  
door de  
domine  
der van  
formee  
Vissch  
beste,  
maal t  
tjes ve  
sophie-  
onze l  
tegen  
tientall  
ren en  
over  
Gerefo  
grooten  
ingaan  
Plato,  
in de  
zich m  
seerd  
illud

f) J  
hebben  
beste  
preeks  
dat gij  
dien s  
algem  
is nu  
mensc  
zegd?  
calvin  
filosof  
hinder  
zou d  
kunne  
Ma  
reform  
de pre  
den E  
zien,  
van P  
„alle-  
geeft  
filoso  
zijn s  
Op  
dit p  
scher  
tische  
de zw  
weer  
taal  
medit  
Calvi  
gezeg  
in de  
hij al  
filo  
het  
heid  
zoek  
al ee